

Uppdrag

landsbygd

URBAN AND RURAL REPORTS 2024:1

Policyverkstad – Landsbygdernas roll i framtidens energisystem

En rapport från Uppdrag landsbygd

TOVE BERG, ÅSA ELMQVIST & LINUS LINSE

Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Urban and Rural Development

URBAN AND RURAL REPORTS 2024:1

Policyverkstad – Landsbygdernas roll i framtidens energisystem

En rapport från Uppdrag landsbygd

TOVE BERG, ÅSA ELMQVIST & LINUS LINSE

Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Urban and Rural Development

URBAN AND RURAL REPORTS 2024:1

Within the series are published reports from the divisions at the department: Agrarian History, Environmental Communication, Landscape Architecture, Rural Development and the Swedish Centre for Nature Interpretation.

The aim of the report series Urban and Rural reports, issued by the Department of Urban and Rural Development, SLU Ultuna, is to present research, teaching and other interesting activities in progress at the department in a popular science way.

Editor: Andrew Butler, Assoc. Prof., Landscape Architecture

Legally responsible publisher: Stina Powell

eISBN: 978-91-85735-63-1

Authors' ORCID ID:

Tove Berg, projektkoordinator SLU, 0009-0005-8756-948X

Åsa Elmqvist, områdesansvarig energisystem och marknad, Energiforsk, 0000-0002-1392-7310

Linus Linse, projektkoordinator SLU, 0009-0005-3138-526X

© 2024 Authors and editor (CC BY-NC-ND)

Swedish University of Agricultural Sciences • Department of Urban and Rural Development

Postal address: P.O. Box 7012, SE-750 07 Uppsala SWEDEN

Visiting address: Ulls väg 27

Delivery address: Ulls gränd 1

Phone: +46 18 67 10 00

Web address: www.slu.se/sol

Sammanfattning

SLU arbetar sedan 2019 med regeringsuppdraget ”Uppdrag landsbygd”, som syftar till att stärka forskningen om Sveriges landsbygder och främja samverkan mellan de aktörer som bedriver forskning och arbetar inom landsbygds- och regional utveckling i Sverige. En del i uppdraget handlar om att bistå landsbygds- och infrastrukturdepartementet med policyrelevant information. I arbetet med detta har vi inom Uppdrag landsbygd utvecklat så kallade *policyverkstäder* – workshopserier där forskare möts för att diskutera utpekade teman som är centrala för Sveriges landsbygder och som departementet önskar få inspel kring i arbetet med att ta fram beslutsunderlag till politiken. Syftet med processerna är att identifiera behov av ny policy för att adressera utmaningar och möjligheter för utveckling av svenska landsbygder inom respektive tema. Denna rapport är en bearbetad sammanfattning av resultatet från policyverkstaden med temat: ”Landsbygdernas roll i framtidens energisystem” och skildrar de argument som presenterades av forskarna som deltog i workshopen.

Nyckelord: energi, landsbygd, landsbygdsutveckling

Författare

TOVE BERG, projektkoordinator SLU

ÅSA ELMQVIST, områdesansvarig energisystem och marknad, Energiforsk

LINUS LINSE, projektkoordinator SLU

Innehåll

Inledning	11
Förslagen	13
1. Underlätta för etablering av lokala energigemenskaper.	13
2. Främja möjligheten för lantbruk att tillsammans producera fossilfria bränslen samt skapa incitament motsvarande reduktionsplikten för att minska fossilberoendet . .	14
3. Underlätta för lantbrukare att ta större del i värdekedjan för bioenergi	15
4. Stärk landskapsperspektivet i planering och förtydliga regionens roll och ansvar . .	15
5. Skapa lokala nyttor som upplevs rättvisa	16
6. Se över riskerna för prisklyftor för uppvärmning mellan stad och land	17
7. Förbättra strukturer och förutsättningar för delaktighet genom ökade resurser på kommunal nivå	18
Personer som deltog i workshopen	19
Referenser	21

Inledning

SLU arbetar sedan 2019 med regeringsuppdraget ”Uppdrag landsbygd”, som syftar till att stärka forskningen om Sveriges landsbygder och främja samverkan mellan de aktörer som bedriver forskning och arbetar inom landsbygds- och regional utveckling i Sverige. Regeringen har gett SLU och institutionen för stad och land i uppdrag att arbeta för att stärka forskningen kring Sveriges landsbygder genom förbättrad och ökad samordning och samverkan mellan de aktörer som bedriver forskning inom landsbygds- och regional utveckling i Sverige. Uppdraget är en del av den sammanhållna landsbygdspolitiken och syftar till att stärka upptagning och tillämpning av kunskaper om landsbygdsutveckling, och stödja spridning av den kunskap om landsbygder som forskningen utvecklar. För att uppnå dessa mål genomför vi många olika insatser och aktiviteter, samordnar nätverk, och arbetar med forskningskommunikation.

Inom ramen för Uppdrag landsbygd har vi också fått en ytterligare förfrågan som handlar om att bistå landsbygds- och infrastrukturdepartementet med ”policyrelevant information”. I arbetet med detta har vi inom Uppdrag landsbygd utvecklat så kallade policyverkstäder — workshopserier där forskare möts för att diskutera utpekade teman som är centrala för Sveriges landsbygder och som departementet önskar få inspel kring i arbetet med att ta fram beslutsunderlag till politiken. Syftet med processerna är att identifiera behov av ny policy för att adressera utmaningar och möjligheter för utveckling av svenska landsbygder inom respektive tema. Policyverkstäderna genomförs i en process över cirka 12 veckor som ser ut enligt följande:

STEG 1: Landsbygds- och infrastrukturdepartementet pekar ut ett tema som är särskilt aktuellt för dem just nu, där de vill ha inspel kring vilka utmaningar och möjligheter forskningen ser för Sveriges landsbygder kopplat till detta tema. Tre exempel är: 1) framtidens energisystem, 2) kompetensförsörjning samt 3) livsmedelsberedskap.

STEG 2: Vi som arbetar med policyverkstäderna inom Uppdrag landsbygd identifierar en eller två temaledare med kunskap inom temat. Temaledaren/temaledarna hjälper till att identifiera deltagare att bjuda in till workshopen, agerar samtalsledare under workshopen, hjälper oss inom Uppdrag landsbygd att skriva fram en rapport med utgångspunkt i forskarworkshopen, samt presenterar resultatet för departementet vid slutrapporteringen för respektive tema.

STEG 3: Temaledare, representanter från departementet, samt processledare från SLU ses för att konkretisera temat, enas om eventuella avgränsningar, och formulera de frågeställningar som sedan guidar workshopen.

STEG 4: Forskare, praktiker, och representanter från departementet bjuds in till en digital workshop. Praktikerna kan vara personer som jobbar på berörda myndigheter, personer från branschorganisationer, eller personer från civilsamhällsorganisationer. De är personer som arbetar med temat från ett mer praktiskt håll, och under workshopen deltar de som ”aktiva lyssnare”, som ställer frågor till forskarna utifrån sin horisont för att vara med och guida samtalet. Även representanter från departementet bjuds in som ”aktiva lyssnare”. Forskarnas diskussioner är dock i centrum under workshopen.

STEG 5: En digital workshop på 90 minuter hålls med inbjudna deltagare. Deltagarna delas in i mindre grupper bestående av cirka sex forskare, en praktiker, en temaledare, en representant från departementet, samt en representant från Uppdrag landsbygd som dokumenterar och spelar in samtalet. Syftet med workshopen är att identifiera utmaningar och möjligheter för Sveriges landsbygder kopplat till respektive tema. Målet är att identifiera hur nuvarande regelverk måste ändras för att möta dessa utmaningar och möjligheter, och komma så nära konkreta policyförslag som möjligt. I slutet av workshopen ombeds alla deltagande forskare skicka in artiklar, rapporter eller andra medskick som de tycker belyser deras argument, och som de tycker borde inkluderas i rapporten som sen ska skrivas fram.

STEG 6: Temaledaren/-ledarna skriver tillsammans med Uppdrag landsbygd fram en rapport på cirka 4–7 sidor med utgångspunkt i de diskussioner som fördes under workshopen, och de artiklar, rapporter och andra medskick som erhållits av forskarna som deltog.

STEG 7: Rapporten skickas ut till alla forskare som deltog under workshopen, som får möjlighet att föreslå eventuella korrigeringar.

STEG 8: Rapporten presenteras för departementet av Uppdrag landsbygd och temaledaren /-ledarna.

Denna rapport är resultatet av policyverkstaden med temat ”Landsbygdernas roll i framtidens energisystem” och skildrar de argument som presenterades av forskarna som deltog i workshopen. Litteratur som används i rapporten har erhållits av deltagarna på workshopen. Landsbygds- och infrastrukturdepartementet är den primära målgruppen för rapporten, eftersom processen utvecklats med utgångspunkt i en förfrågan från departementet. Men vi tror att även forskare och praktiker inom landsbygdsutveckling, både de som deltar på de digitala policyverkstäderna och andra, kan ha nytta av rapporternas innehåll.

Målet med processen är att komma så nära konkreta policyförslag som möjligt, utifrån den kunskap forskarna besitter och deras förståelse av landsbygdernas roll i framtida energisystem. Temat vi strävat efter att rama in är dock väldigt brett, med många utmaningar, lösningsförslag, och forskningsområden som på olika sätt berör dessa frågor. Vi vill därför påpeka att den här rapporten inte på något vis är heltäckande, utan reflekterar en process där forskarna har identifierat några centrala utmaningar inom detta tema för att peka på hur policy behöver korrigeras för att närma sig lösningar.

Förslagen

Rapporten har grupperat de teman som diskuterades under workshopen och som framkom i litteraturen i följande förslag:

1. Underlätta för etablering av lokala energigemenskaper.
2. Främja möjligheten för lantbruk att tillsammans producera fossilfria bränslen samt skapa incitament motsvarande reduktionsplikten för att minska fossilberoendet.
3. Underlätta för lantbrukare att ta större del i värdekedjan för bioenergi.
4. Stärk landskapsperspektivet i planering och förtydliga regionens roll och ansvar.
5. Skapa lokala nyttor som upplevs rättvisa.
6. Se över riskerna för prisklyftor för uppvärmning mellan stad och land.
7. Förbättra strukturer och förutsättningar för delaktighet genom ökade resurser på kommunal nivå.

1. Underlätta för etablering av lokala energigemenskaper

I och med omställningen av energisystemet blir elproduktion mer påtaglig för fler människor. Utvecklingen rör sig från storskalig elproduktion på färre platser till mer utspridd infrastruktur som tar plats i fler geografier, vilket bär med sig både fördelar och nackdelar samt flera utmaningar. Å ena sidan ökar medvetenheten om var energi kommer ifrån och att el och energi måste produceras, lagras och transporteras i faktiska platser och landskap. Å andra sidan är det fler som berörs, vilket skapar potentiella konfliktytor. Så som utvecklingen ser ut idag finns det också en risk att landsbygder blir producenter av energi och staden konsumenter. Under workshopen diskuterades energigemenskaper som en av flera potentiella lösningar i relation till detta.

Energigemenskaper, att närliggande byggnader kopplas ihop i mindre system för produktion och delning av el, är ett sätt att göra produktionen av el mer lokal och kan i många fall innebära att det som produceras i landsbygder också kommer dessa platser till del. Trots att möjligheterna för energigemenskaper förbättrats de

senaste åren diskuterade workshopdeltagarna att denna typ av initiativ behöver främjas ytterligare av politiken. Befintlig policy fokuserar generellt på storskaliga lösningar och elektrifiering, menade ett par av forskarna under workshopen, och det finns ett behov av att främja en mångfald av lösningar inom energisystemet, och skapa förutsättningar för småskaliga, lokaliserade lösningar.

2. Främja möjligheten för lantbruk att tillsammans producera fossilfria bränslen samt skapa incitament motsvarande reduktionsplikten för att minska fossilberoendet

Många stora och energiintensiva industrier såsom jordbruk, skogsbruk och gruvnäring är lokaliserade i landsbygder, samtidigt som många invånare är mer bundna till bilar och oljedriven transport i landsbygder jämfört med städer. Landsbygdernas, och särskilt lantbrukets, starka inlåsning i fossilberoende identifierades under workshopen av flera forskare som en utmaning. Det handlar bland annat om fossila drivmedel i lantbruksmaskiner och mineralgödselmedel som behöver fasas ut, och ett minskat fossilberoende identifieras också som ett viktigt steg mot en ökad beredskap. Utredningen *Vägen mot fossilberoende jordbruk* (SOU 2021:67) konstaterar att "[d]en låga självförsörjningsgraden av insatsmedel till jordbruket är ett större problem än den låga självförsörjningsgraden av livsmedel." (SOU 2021:67, s. 351). Deltagare på workshopen pekade på att det idag finns en utfasningsagenda inom livsmedelsbranschen och inom lantbruket, och potential inom lokalt producerad vind och solex, samt lokal produktion av elektrobränslen. Generellt identifierades under workshopen stora möjligheter med gårdar och kluster av gårdar som går ihop i gemensam produktion av fossilfria bränslen. För att realisera dessa potentialer behöver ny policy utvecklas.

Under workshopen diskuterades också reduktionsplikten som ett konkret verktyg för att minska lantbrukets fossilberoende. Forskarna menade i likhet med rapporten *Färdplan för fossilfri konkurrenskraft – Lantbruksbranschen*, framtagen av LRF och Fossilfritt Sverige, att reduktionsplikten är ett konkret verktyg för att hjälpa till i omställningen från fossila bränslen till ökad andel biodrivmedel inom livsmedelsbranschen (LRF och Fossilfritt Sverige, u.å.). De nyligen genomförda förändringarna i reduktionsplikten sågs därför som ett kliv i fel riktning. I färdplanen konstateras det att policy behöver justeras för att främja användandet av biodrivmedel:

[f]ör att öka användningen av biodrivmedel inom lantbrukssektorn behöver incitamenten att köra förnybart förstärkas. Med gällande styrmedel och skattesystem är det dyrare för lantbrukaren att köra 100 procent förnybara drivmedel än att tanka fossilt. (ibid. s. 6)

3. Underlätta för lantbrukare att ta större del i värdekedjan för bioenergi

Bioenergi kommer idag främst från skog, i form av avfallsprodukter från skogsbruk, pellets, ved, kvistar, bark osv., men det finns andra biobränslen i en svensk kontext som är underutnyttjade (Waldenström et al. 2016). En ökad bioenergiproduktion diskuterades under workshopen som en utveckling som har potential att främja landsbygdsutveckling samtidigt som det stöttar omställningen till förnybara energikällor. De tekniska förutsättningarna finns för lantbrukare att ta större del i värdekedjan för bioenergi än enbart som producenter och leverantörer av biobränsle till större aktörer. Forskning visar dock att dagens politik i praktiken försvårar för lokala och småskaliga lösningar och premierar storskaliga former av energiproduktion (ibid. s. 1475). Ett ytterligare värde med lokal produktion av biobränslen är möjligheten att bidra till en ökad systemstabilitet.

4. Stärk landskapsperspektivet i planering och förtydliga regionens roll och ansvar

Under workshopen diskuterades behovet av förbättrade strukturer för energiplanering över olika skalor. Den nationella nivån behöver bli tydligare med övergripande mål, visioner och riktning för energiplaneringen. Deltagare på workshopen pekade på att möjligheterna för att nå lokal acceptans för till exempel vindkraftsetableringar ökar om kommun och lokalbefolkning är tidigt inkluderade i planeringsprocessen, men att en förutsättning för detta är tydlighet från den nationella politiken. Flera forskare pekade också på att den regionala nivåns koordinerande roll behöver stärkas och tydliggöras i planeringsprocesser för energiinfrastruktur på landsbygder. I Ds 2023:28 *Förstudie om nationell fysisk planering* konstateras att "[i]nom svensk planeringstradition har den regionala nivån länge varit relativt outvecklad."

En stärkt regional koordinering och tydligare nationella målbilder kring mark- och resursanvändning skulle kunna underlätta för den lokala nivån, där kommunala tjänstemän och planerare ofta upplever att det är svårt att planera långsiktigt i arbetet med energiomställning (Grundel, Magnusson & Trygg, 2022). Kommunala planerare upplever i flera fall att det är svårt att veta vad som ska prioriteras, eller vilka mål som ska nås genom vilka medel. Det här kan sakta ner kommunernas omställningsarbete och skapa osäkerhet i planeringsarbetet (ibid). En större tydlighet kring nationella målbilder för markanvändning och regionernas roll och mandat efterfrågas därmed från politiken.

Kommunernas planering har ett primärt fokus på fysisk planering och exploatering, vilket ofta förbiser ett bredare perspektiv av hållbar landskapsplanering.

Svensson et al. (2020) menar att planeringen av exempelvis vindkraft behöver integreras i ett större landskapsperspektiv, där överlappande markintressen och anspråk ses över. Genom att anta ett tydligare landskapsperspektiv kan man bättre förstå kumulativa effekter av olika markanvändningsanspråk, hur de förstärker varandra, när de kan samexistera och när de inte kan det (ibid.). Detta skulle underlätta för att identifiera lämpliga och olämpliga områden för vindkraft, annan elproduktion och energiinfrastruktur, och i förlängningen skapa bättre möjligheter för att koordinera och planera arbetet mot en energiomställning på rättvisa sätt. Ett sådant perspektiv skulle bland annat ha potential att bättre ta hänsyn till renskötande samer och förtydliga samiska rättigheter. Bjärstig et al. (2018) menar också att större användning av befintlig landskapsdata, om till exempel ekosystemtjänster och grön infrastruktur, har potential att förbättra rådande planeringsprocesser (ibid. rapport 6811).

5. Skapa lokala nyttor som upplevs rättvisa

Energiomställning är i mångt och mycket beroende av social acceptans på platserna där ny energiinfrastruktur byggs. Men att landsbygdskommuner och invånare gynnas av nyetablering av elproduktion är inte bara en fråga om att skapa lokal acceptans, utan också i högsta grad en rättvisefråga. Lindvall (2023) beskriver att motstånd mot vindkraft bland annat kommer ur att invånare i kommuner upplever att det finns en orättvisa i fördelning och lokalisering av vindkraftverk, men också av att varken kommun eller invånare upplever att de får någon vinst av nya vindkraftsetableringar. Transparens och demokratiska processer där människor känner sig involverade och informerade genom hela processen kan öka chansen för social acceptans gentemot vindkraftsetableringar (ibid.). Ekonomisk kompensation kan också spela en central roll för lokala aktörers inställning till nyetablering av energiinfrastruktur. Idag kompenseras generellt markägare, men inte andra människor i närområdet eller kommuninvånare i stort.

Incitamentsutredningen Värde av vinden (SOU 2023:18) menar att närboende, lokalsamhällen och kommuner behöver kompenseras på olika sätt för att skapa incitament för att acceptera utbyggnad av vindkraft. När det kommer till närboende visar utredningen att ekonomisk ersättning, tillsammans med gratis eller billigare el, har störst möjlighet att öka den sociala acceptansen för vindkraftsetableringar i folks direkta närhet. Utredningen menar att det är svårt att få till reducerade priser på el för de närboende, och pekar därför på att människor behöver få ”rätt till en del av intäkterna från parken” (ibid. s. 37). Under workshopen lyfte flera forskare dock småskalig elproduktion och lokalt ägd energiinfrastruktur som möjligheter som eventuellt skulle kunna öppna dörren för att människor i närområdet får gratis eller billigare el. Lokalt ägd energiinfrastruktur skulle alltså kunna skapa både incitament genom ekonomiska fördelar men också öka involveringen i projekt, känsla av rättvisa och delaktighet i elproduktionen. För att detta ska kunna

utvecklas behöver lagar och regelverk främja och underlätta för dessa lösningar. Det handlar bland annat om skattelagstiftning, regler för att producera egen el, och vem som får äga elnät.

6. Se över riskerna för prisklyftor för uppvärmning mellan stad och land

Uppvärmning har på senaste tiden kopplats till ökade risker för energifattigdom och behovet av att hantera detta i policy diskuterades under workshopen. Energifattigdom handlar om när man tvingas kompromissa på uppvärmning och energianvändning av ekonomiska skäl. Rise menar att energifattigdom ”beskriver de kompromisser hushåll kan stå inför gällande energikostnader i allmänhet och uppvärmningskostnader i synnerhet.” (Rise, u.å.). I Sverige har detta inte varit ett särskilt stort problem jämfört med andra länder i Europa, och begreppet har därför inte använts i särskilt stor utsträckning. Men i och kriser som lett till ökade energipriser så är fler hushåll i riskzonen till att befinna sig i en situation av energifattigdom (ibid.). Energiomställningen skapar både behov av och möjligheter att vara mer flexibel i sin energianvändning, där privatpersoner kan anpassa sin energiförbrukning efter pristoppar, och där systemet i sin helhet behöver bli mer flexibelt för att åstadkomma balans i elsystemet. Men möjligheterna att vara flexibel ser olika ut för olika människor. Rise belyser att:

[...] då förmågan att vara flexibel med sin elanvändning varierar bland olika hushåll och hushållsgrupper riskerar dynamisk prissättning att skapa vinnare och förlorare, och bland hushåll där både ekonomi och flexibilitet är begränsade kan nya sårbarheter för energifattigdom träda fram. (ibid)

Magnusson (2016) beskriver hur ägandestrukturer av fjärrvärmeanläggningar har förändrats i samband med en liberalisering av svensk energimarknad, vilket i många fall har inneburit en minskad offentlig kontroll över energisystemet. Det gäller i synnerhet små och krympande kommuner där privat ägande av fjärrvärmeanläggningar är vanligare. I många fall hänger detta också ihop med högre elpriser, då priserna generellt är högre hos privatägda företag jämfört med kommunala verksamheter (Magnusson, 2016; Magnusson & Grundel, 2023). I förlängningen innebär detta en risk att energifattigdom blir vanligare i landsbygder. Det synliggör också fjärrvärmesektorns roll i att förstärka eller minska prisklyftorna i uppvärmning, och därmed riskerna för energifattigdom. Policy behöver ta hänsyn till dessa skillnader och se över hur man kan minska prisklyftor mellan stad och land. Det kan baserat på resultaten från workshopen handla om att stötta kommuner till att fortsätta driva fjärrvärmeanläggningar i egen regi, eller att skapa förutsättningar för fler människor att dra nytta av flexibel elanvändning och anpassa energiförbrukning efter pristoppar, efter de förutsättningar som finns

i landsbygder. Hur man ska minska risken för den här polariseringen av priser behöver dock utredas mer.

7. Förbättra strukturer och förutsättningar för delaktighet genom ökade resurser på kommunal nivå

Människors inställning till exploatering påverkas av deras upplevelser av tillståndprocesserna, och deras känsla av delaktighet (Beland Lindahl et al. 2016). På kommunal nivå är resurserna idag dock ofta för knappa för att skapa bra strukturer för delaktighet och deltagande. Många landsbygdskommuner har idag otillräckliga resurser för att hantera ärenden om eventuella vindkraftsetableringar eller andra föreslagna projekt. Grundel, Magnusson & Trygg (2022) pekar på att stora kommuner oftare har möjlighet att anställa eller ta hjälp av spetskompetens, medan små kommuner saknar ekonomiska förutsättningar för detta (ibid.). Forskare berättade under workshopen om fallstudier där de mött en ensam person som jobbar med dessa frågor på egen hand, och som i många fall möter ett flertal experter från exploitörens sida. Dessa kommuner behöver stöd och uppbackning, inte minst för att det ska finnas förutsättningar för att utforma inkluderande och rättvisa processer. Det behövs tydligare regler gentemot exploitörer, bättre strukturer för dialog, och mer stöd till mindre kommuner för att få till delaktighet och dialog inför planerade projekt. Transparens och deltagande med reell möjlighet att påverka är centralt för att få till fungerande processer kring etablering och exploatering (Beland Lindahl et al. 2016), och uppdaterade regelverk behövs för att i högre grad än idag etablera och reglera tydliga strukturer för hur dessa processer ska utformas för att säkerställa lokal förankring.

Pasqualetti (2011) menar också att dialoger och samråd idag ofta kommer till alldeles för sent, och att detta ökar riskerna för stort socialt motstånd som är svårt att överbrygga vid en senare tidpunkt. Pasqualetti (2011) menar också att diskursen kring omställning och hållbar energi behöver förändras, från att hanteras som en primärt teknisk fråga med sociala konsekvenser och effekter, till att istället hanteras som en i första hand social fråga — med tekniska förutsättningar och implikationer. Diskussionen kring energiinfrastruktur präglas ofta av frågor som till exempel effekterna på djur, risk för läckage, och vad som händer om något skulle gå sönder. Lika centralt borde också frågor om social acceptans, lokala attityder, landskapsförändringar, potentiella förändringar i närboendes liv, vara (ibid.).

Personer som deltog i workshopen

IDA GRUNDEL, Linköpings universitet, institutionen för Tema, avdelning teknik och social förändring

DICK MAGNUSSON, Linköpings universitet, institutionen för Tema, avdelning teknik och social förändring

KARIN EDBERG, Linköpings universitet, institutionen för Tema, avdelning teknik och social förändring

CHRISTOPHE DUWIG, KTH, institutionen för kemiteknik, avdelningen för processteknologi

SOLENE PRINCE, Mittuniversitetet, institutionen för ekonomi, geografi, juridik och turism, ämnet turismvetenskap

TATIANA CHEKALINA, Mittuniversitetet, institutionen för ekonomi, geografi, juridik och turism, ämnet turismvetenskap

CECILIA SUNDBERG, SLU, institutionen för energi och teknik; lantbrukets teknik och system

JOHAN SVENSSON, SLU, institutionen för vilt, fisk och miljö

ANNA ZACHRISSON, Umeå universitet, statsvetenskapliga institutionen

DANIEL LINDVALL, Uppsala universitet, institutionen för geovetenskaper, avdelningen för naturresurser och hållbar utveckling; klimatledarskap

OLA PETTERSSON, Rise

RURIK HOLMBERG, Energimyndigheten

ERIK THORNSTRÖM, Energiföretagen

MARIA AHLVED, Regeringskansliet, landsbygds- och infrastrukturdepartementet

SVERKER LINDBLAD, Regeringskansliet, landsbygds- och infrastrukturdepartementet

ÅSA ELMQVIST, Energiforsk. Temaledare för workshopen

TOVE BERG, SLU, institutionen för stad och land, avdelningen för landsbygdsutveckling. Arrangör

THOMAS NORRBY, SLU, institutionen för stad och land, avdelningen för landsbygdsutveckling. Arrangör

LINUS LINSE, SLU, institutionen för stad och land, avdelningen för landsbygdsutveckling. Arrangör

Stort tack till alla som deltog på workshopen för er medverkan! Särskilt stort tack till Åsa Elmqvist som hjälpt oss i Uppdrag landsbygd att sammanställa rapporten.

Referenser

- Beland Lindahl, K., Zachrisson, A., Viklund, R., Matti, S., Fjellborg, D., Johansson, A. & Elenius, L. (2016). *Konflikter om gruvetablering – Lokalsamhällets aktörer och vägar till hållbarhet*. <https://www.lansstyrelsen.se/norrboten/om-oss/vara-tjanster/publikationer/2016/konflikter-om-gruvetablering---lokalsamhallets-aktorer-och-vagar-till-hallbarhet.html>.
- Bjärstig, T., Zachrisson, A., Svensson, J. & Thellbro, C. (2018). Grön översiktsplanering i fjäll- och fjällnära landskap — Deltagande planering för en innovativ och hållbar översiktsplan för Vilhelmina kommun. *Rapport 6811*. Naturvårdsverket.
- Ds 2023:28. Förstudie om nationell fysisk planering. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2023/09/ds-202328/>.
- Grundel, I., Magnusson, D. & Trygg, K. (2022). Omställning av energisystem från ett kommunalt perspektiv — planeringsutmaningar och strategier. I: Hermelin, B. (red.) *Kommunerna och hållbar utveckling: Demokrati, välfärd och lokal utveckling*, ss. 117–131. Linköping: Linköping University Electronic Press.
- Lindvall, D. (2023). Why municipalities reject wind power: A study on municipal acceptance and rejection of wind power instalments in Sweden. *Energy Policy*, 180, 113664. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2023.113664>.
- LRF och Fossilfritt Sverige (u.å.). Färdplan för fossilfri konkurrenskraft — Lantbruksbranschen.
- Magnusson, D. (2016) Who brings the heat? — From municipal to diversified ownership in the Swedish district heating market post-liberalization. *Energy Research and Social Science*, 22, ss. 198–209. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2016.10.004>.
- Magnusson, D. & Grundel, I. (2023). Large technical systems in shrinking municipalities — Exploring system reconfiguration of district heating in Sweden. *Energy Research and Social Science*, 97: 102963. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2023.102963>.
- Pasqualetti, M. J. (2011) Social barriers to renewable energy landscapes. *Geographical Review*, 101 (2), ss. 201–223. <https://doi.org/10.1111/j.1931-0846.2011.00087.x>.
- Rise (u.å). Energifattigdom — förändringar skapar nya sårbarheter. <https://www.ri.se/sv/vad-vi-gor/expertiser/energifattigdom> [2024-01-22].
- SOU 2021:67. *Vägen mot fossiloberoende jordbruk*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/07/sou-202167/>.
- SOU 2023:18. *Värdet av vinden. Kompensation, incitament och planering för en hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/04/sou-202318/>.

- Svensson, J., Neumann, W., Bjärstig, T., Zachrisson, A. & Thellbro, C. (2020). Landscape Approaches to Sustainability — Aspects of Conflict, Integration, and Synergy in National Public Land-Use Interests. *Sustainability*, 12 (12): 5113. <https://doi.org/10.3390/su12125113>.
- Waldenström, C., Ferguson, R., Sundberg, C., Tidåker, P., Westholm, E. & Åkerskog, A. (2016). Bioenergy From Agriculture: Challenges for the Rural Development Program in Sweden. *Society & Natural Resources*, 29 (12), ss. 1467–1482. <https://doi.org/10.1080/08941920.2016.1150538>.

PREVIOUSLY PUBLISHED AT THE DEPARTMENT

Urban and Rural reports (2015-)

- 2022:2 Social innovation och samhällsentreprenörskap – verktyg för omställning?
En studie av fem projekt inom Leader Höga Kusten
Norrby, T. & Sahlström, E.
eISBN: 978-91-85735-61-7
- 2022:1 Perspektiv på klimatanpassning – Vad görs, vad görs inte och varför?
Insikter från en workshop med myndighetsnätverket för klimatanpassning
Löf, A., Söderlund Kanarp, C. & Westberg, L.
eISBN: 978-91-85735-60-0
- 2021:1 A review of recent social science literature on Swedish farming. A research agenda for
understanding current and future challenges
Kuns, B.
eISBN: 978-91-85735-59-4
- 2019:4 Landscape and Wind Energy. A literature study
Butler, A. & Wärnbäck, A.
eISBN: 978-91-85735-58-7
- 2019:3 Turbulens i välfärden? Om flyktmottagandet i Dalarna 2016. Arbetsrapport från ett
forskningsprojekt
Stiernström, A., Hansen, K., Waldenström, C. & Westholm, E.
eISBN: 978-91-85735-57-0
- 2019:2 Mjolkproducenters uppfattning om nya avelsverktyg – En del av projektet Ökad
lönsamhet med nya avelsverktyg i mjölkbesättningarna
Wallin, E. & Nordström Källström, H.
eISBN: 978-91-85735-56-3
- 2019:1 Indikatorer för socialt hållbar utveckling på landsbygden
Caselunghe, E., Nordström Källström, H. & Gunnarsdotter, Y.
eISBN: 978-91-85735-55-6
- 2018:1 Det småskaliga kustfiskets förändrade förutsättningar och mervärden
Sandström, E. (red.)
ISBN: 978-91-85735-54-9, eISBN: 978-91-85735-53-2
- 2017:2 Om illegal jakt i Fennoscandia – Rapport från ett symposium
Nordström Källström, H., von Essen, E., Hansen, H.P., Peterson, M N. & Peterson, R. T.
eISBN: 978-91-85735-44-0
- 2017:1 On Illegal Killings of Wildlife in Fennoscandia—Symposium Report
von Essen, E., Nordström Källström, H., Hansen, H.P., Peterson, M N. & Peterson, R. T.
eISBN: 978-91-85735-43-3
- 2016:1 Att lära ut akademiskt skrivande – en handledning med exempel på övningar
Eriksson, C.
eISBN: 978-91-85735-38-9

- 2015:1 Toward a critical and interdisciplinary understanding of illegal hunting—a synthesis of research workshop findings
von Essen, E., Hansen, H. P., Nordström Källström, H., Peterson, N. & Peterson, T. R.
ISBN: 978-91-85735-36-5, eISBN: 978-91-85735-37-2

Reports - Department of Urban and Rural Development (2007-2014) ISSN: 1654-0565

- 3/2014 Nature interpretation. Sandberg, E.
Besökarnas tankar. Meningskapande i naturum förstått genom listning av besökarnas tankar. En metodstudie
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-34-1, eISBN: 978-91-85735-35-8
- 2/2014 Landscape architecture. Dowlén, S. & Olsson, E.
Nationella, regionala och kommunala aktörer om implementering av den europeiska landskapskonventionen i Sverige. Planering och förvaltning av landskap
ISSN: 1654-0565, eISBN: 978-91-85735-33-4
- 1/2014 Rural development. Eksvärd, K., Lönngrén, G., Cuadra, M., Francis, C., Johansson, B., Namanji, S., Rydberg, T., Ssekyewa, C., Gissén, C. & Salomonsson, L.
Agroecology in practice. Walking the talk
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-31-0, eISBN: 978-91-85735-32-7
- 2/2013 Environmental communication. Bergeå, H., Hallgren, L., Westberg, L. & Ångman, E.
Dialogprocessen om allemansrätten Underlag för utveckling av dialogmetodik och dialogkompetens
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-30-3
- 1/2013 Landscape architecture. Berglund, U., Nord, J., Eriksson, M., Antonson, H., Butler, A., Haaland, C., Hammarlund, K., Hedfors, P., Thiirmann Thomsen, R. & Åkerskog, A.
Landskapsanalys för transportinfrastruktur - en kunskaps- och metodredovisning för utveckling av väg- och järnvägsprojekt i enlighet med den europeiska landskapskonventionen
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-29-7
- 5/2012 Nature interpretation. Arnell, A. (red.)
Besökarnas röster. Utvärdering av naturvägledning, Besökarstudier, Reviewing
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-28-0
- 4/2012 Rural development. Eriksson, C. & Wangenfors, T.
Fäbodbrukare om fäbodbrukets framtid. Beskrivningar av driftens villkor och synpunkter på landsbygdsprogrammet från Sveriges fäbodbrukare
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-27-3
- 3/2012 Nature interpretation. Caselunghe, E.
Forskningsperspektiv på naturvägledning
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-26-6
- 2/2012 Landscape architecture. Eklund, K. J. (red.)
Parken på Grönsö. Om bevarande och utveckling av en historisk park
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-25-9

- 1/2012 Rural development. Bartholdson, Ö., Beckman, M., Engström, L., Jacobson, K., Marquardt, K. & Salomonsson, L.
Does paying pay off? Paying for ecosystem services and exploring alternative possibilities
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-24-2
- 3/2011 Landscape architecture. Berglund, U., Eriksson, M. & Ullberg, M.
Här går man. Gångtrafikanterers erfarenheter av gåendemiljön i tre städer
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-23-5
- 2/2011 Landscape architecture. Msangi, D.
Land Acquisition for Urban Expansion: Process and Impacts on Livelihoods of Peri Urban Households, Dar es Salaam, Tanzania
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-22-8
- 1/2011 Landscape architecture. Berglund, U., Eriksson, M., Nord, J., Butler, A., Antonson, H., Hammarlund, K., Hedfors, P. & Åkerskog, A.
Om landskap och landskapsanalys för väg och järnväg - ett kunskapsunderlag med fokus på begrepp och exempel
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-21-1
- 2/2010 Swedish EIA Centre. Asplund, E., Hilding-Rydevik, T., Håkansson, M. & Skantze, A.
Vårt uppdrag är utveckling - hållbar utveckling och regional tillväxt
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-20-4
- 1/2010 Landscape architecture. Berglund, U. & Nordin, K.
Barnkartor i GIS- ett verktyg för barns inflytande
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-19-8
- 7/2009 Swedish EIA Centre. Kågström, M.
Hur ska man hantera det här med hälsa? En kunskapsöversikt om hälsans roll i konsekvensbeskrivning och transportplanering
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-04-4
- 6/2009 Swedish EIA Centre. Åkesson, G., Calengo, A. & Tanner, C.
It's not a question of doing or not doing it - it's a question of how to do it. Study on Community Land Rights in Niassa Province, Mozambique (English version)
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-04-4
- 5/2009 Nature interpretation. Arnell, A., Jansson, S., Sandberg, E. & Sonnvik, P.
Naturvägledning i Sverige - en översikt
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-16-7
- 4/2009 Sida's Helpdesk for Environmental Assessment, Swedish EIA Centre. Engström, L.
Liquid Biofuels - Opportunities and Challenges in Developing Countries
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-15-0
- 3/2009 Landscape architecture. Hedfors, P. (ed.)
Urban naturmark i landskapet en syntes genom landskapsarkitektur.
Festskrift till Clas Florgård
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-14-3
- 2/2009 Environmental communication. Andersson, Y., Setterwall A. & Westberg, L.
Miljökommunikation för miljöinspektörer
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-13-6
- 1/2009 Landscape architecture. Berglund, U., Nordin, K. & Eriksson, M.
Barnkartor i GIS och trafiksäkerhet. Ett forskningsprojekt i samarbete med Örbyhus skola
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-12-9

- 7/2008 Swedish EIA Centre. Sandström, U. G. & Hedlund, A.
Behovsbedömning av detaljplaner
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-11-2
- 6/2008 Rural development. Emanuelsson, M., Johansson, E. & Ekman, A-K.
Peripheral Communities, Crisis, Continuity and Long-term Survival
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-04-4
- 5/2008 Landscape architecture. Norrman, S. & Lagerström, T.
Grönsö park och trädgårdar
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-06-8
- 4/2008 Swedish EIA Centre. Hedlund, A. & Johansson, V.
Miljökonsekvensbeskrivning. Aktörernas roller och betydelse
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-10-5
- 3/2008 Rural development. Palmer, S., Nilsson, A. & Roigart, A.
Dynamic Change in Rice Production Systems in the Mekong Delta. A students field report from An Gian
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-09-9
- 2/2008 Landscape architecture. Florgård, C.
Översyn av landskapsarkitektprogrammet SLU, Uppsala
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-08-2
- 1/2008 Swedish EIA Centre. Lindblom, U. & Rodéhn, J.
MKB-tillämpningen i Sverige. Antalet MKB för verksamheter och åtgärder 2005 och 2006
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-07-5
- 5/2007 Swedish EIA Centre. Lerman, P. & Hedlund, A.
Miljöbedömning och andra konsekvensanalyser i vattenplanering
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-04-4
- 4/2007 Swedish EIA Centre. Sandström, U. G. Svensk översättning.
Biologisk mångfald i miljökonsekvensbeskrivningar och strategiska miljöbedömningar. Bakgrundsdokument till konventionen om biologisk mångfald, beslut VIII/28: Frivilliga riktlinjer om konsekvensbedömning innefattande biologisk mångfald
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-03-7
- 3/2007 Swedish EIA Centre. Wärnbäck, A.
Cumulative Effects in Swedish Impact Assessment Practice
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-02-0
- 2/2007 Landscape architecture. Myhr, U.
Miljövärdering av utemiljöer. Metodbeskrivning för EcoEffect Ute
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-01-3
- 1/2007 Rural development. Helmfrid, H.
Naturesyn. Tre svar på vad natur är
ISSN: 1654-0565, ISBN: 978-91-85735-00-6

